

УДК 655.4/.5"20202021"(100)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.9(302).6-10

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент,

завідувач відділу моніторингу ЗМІ

Книжкової палати України,

e-mail: zmi@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-1340-1538>**Лариса Татарінова,**

старший науковий співробітник

відділу моніторингу ЗМІ

Книжкової палати України,

e-mail: larysa@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-7950-7773>

Деякі тенденції книгодрукування та книгорозповсюдження у світі в умовах пандемії COVID-19

У статті проаналізовано загальні тенденції книгоіндустрії в провідних країнах світу в умовах пандемії COVID-19; висвітлено особливості й закономірності книговидавничої справи в сучасних умовах. Продемонстровано вплив соціального дистанціювання на зменшення обсягів випуску друкованих видань і зростання продажів електронних. Розглянуто аспекти розвитку світового ринку електронних книг, особливості зміни форм і способів роботи бібліотек у доведенні книги до читача.

З'ясовано, які гравці посідають домінуючу частку світового ринку електронних книг, які стратегії вони застосовують для збільшення продажів, розширення й удосконалення літературної та видавничої діяльності. Досліджено, які книги в період пандемії стали найпопулярнішими та які переваги має модель "друку на вимогу".

Пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи у функціонування книговидавничої галузі. Обсяги використання інтернету у 2020 р. у різних країнах світу зросли від 50 до 70%. Поширення мережевих джерел розваг, поява нових сервісів, як-от Netflix, Disney, Hulu, Amazon Prime тощо, гальмує подальший розвиток книжкового ринку. Водночас у статті наголошено, що впровадження платформ онлайн-продажів стимулюватиме не тільки ринок електронних та аудіокниг, а й друкованої продукції.

Ключові слова: видавничі галузь; видавництва; друкована книга; електронна книга; аудіокнига; пандемія COVID-19; книжковий ринок; художня література; соціальне дистанціювання; друк на вимогу; онлайн-продажі; онлайн-платформи

Постановка проблеми. Упродовж 2020—2021 рр. у книжковій індустрії сформувалася тенденція до зростання обсягів електронних видань, появи нових форм і способів книговидавання в умовах викликів цифрової епохи. Розв'язання наукового завдання полягає в аналізі процесів, що відбуваються в індустрії книги провідних країн світу в умовах пандемії COVID-19, та визначенні особливостей, закономірностей і тенденцій розвитку галузі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вивченню специфіки й напрямів розвитку книговидавання присвячено багато наукових студій і праць, зокрема дослідження національних видавничих галузей здійснювали Evgeniya Koptug (Німеччина), Joseph Johnson (Китай), Caroline Dinenage (Велика Британія), Amy Watson (США) та інші. Аналітичні матеріали цих науковців було використано під час підготовки відповідних звітів дослідницької компанії Statista [1].

Мета статті — узагальнити основні показники й тенденції розвитку індустрії книговидавання у провідних країнах світу впродовж 2020—2021 рр. з метою підготовки даних для порівняння стану та перспектив розвитку галузі в умовах пандемії COVID-19 і викликів цифрової епохи в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження тенденцій розвитку книговидавання й розповсюдження книг у світі є актуальним з кількох причин.

По-перше, це аналіз сучасних напрямів розвитку світової книжкової галузі, насамперед в умовах пандемії COVID-19. По друге, потреба узагальнення й упровадження у вітчизняну практику досвіду книговидавання та книгорозповсюдження провідних країн світу, а також успішних прикладів державної підтримки книговидавання й читання книг. І по-третє, потреба проведення порівняльного аналізу специфіки видання паперових і електронних книг, що дасть змогу з'ясувати рівень їх конкурентоспроможності.

За даними аналітиків, опублікованими в американських та західноєвропейських ЗМІ, очікується, що світовий ринок книговидавання збільшиться з 87,92 млрд дол. у 2020 р. до 92,68 млрд дол. у 2021 р. за сукупного річного темпу зростання 5,4%. Позитивна динаміка є результатом того, що компанії оптимізують діяльність та відновлюються від наслідків COVID-19. Обмежувальні заходи, що передбачали соціальне дистанціювання, віддалену роботу та припинення комерційної діяльності, спричинили численні проблеми. Проте експерти наголошують, що ринок сягне 104,21 млрд дол. у 2025 р. за сукупного щорічного темпу зростання 3% [1].

Спалах COVID-19 став відчутним стримувальним чинником розвитку книговидавання 2020 р., оскільки бізнес зазнав істотних збитків через карантинні заходи, запроваджені урядами світу. Однак на медіарин-

ки це не вплинуло, радше навпаки — вони отримали певний зиск, позаяк транслювали контент дистанційно за допомогою мережових каналів. Фахівці запевняють, що книговидавничий ринок відновиться протягом 2021—2022 рр., оскільки карантинні заходи під час пандемії й вимушене обмеження діяльності не пов'язані з постійними чи фундаментальними проблемами видавничої галузі або кризами світової економіки.

У першому півріччі 2021 р. Азійсько-Тихоокеанський регіон став лідером на світовому ринку книговидавань, охопивши 34%; Північна Америка — другий за величиною регіон, на який теж припадає 34%; Африка традиційно залишається найменшим сегментом [2].

На ринках США та Європи стрімко зростають продажі електронних книг. Зокрема, у Сполучених Штатах та Великій Британії на цифрові видання припадає більша частка доходу, ніж на друковані. За даними PwC, загальний дохід книговидавців у світовому масштабі зростає на 1,7%. Попри те, що показники видання паперової літератури продовжують зменшуватися (-2,8%), негативну динаміку певною мірою компенсуватиме зростання обсягів випуску електронних книг, що, за прогнозами, до 2022 р. підвищаться на 11,7%. Очікується, що сплеск споживчого інтересу до цифрових версій істотно вплине на зростання ринку впродовж поточного року.

Експерти оцінювали світовий ринок електронних книг у 18,13 млрд дол. 2020 р. і очікують, що він сягне 23,12 млрд дол. 2026 р., демонструючи щорічне зростання на 4,9% [1—2].

Розвиток і вдосконалення пристроїв для читання є головним чинником, що рухає світовий ринок літератури у цифровому форматі. Зростання популярності смартфонів і багатомовних функцій електронних книг є перевагою, що, як очікується, стимулюватиме попит на ці видання.

Легкий доступ до широкого спектра електронних бібліотек за допомогою додатків чи онлайн-сервісів стає недорогою альтернативою традиційному способу придбання літератури. Такі послуги, як електронне кредитування, також сприяють зростанню популярності цифрових видань у світі.

Видавництва дедалі частіше отримують замовлення на електронні книги. Наприклад, компанія *Nachette Livre* тільки за 2020 р. збільшила дохід на 5,2 млн євро від продажу літератури в такому форматі. Окрім того, уряди світу проводять кампанії із захисту довкілля, особливо зі збереження дерев, щоб обмежити використання паперу.

Під час пандемії бібліотеки скасували більшість послуг, аби запобігти поширенню COVID-19, проте багато установ і досі пропонують електронні матеріали для читання. До того ж завдяки зниженню вартості е-книг бібліотекарі зможуть купувати більше примірників, що сприятиме розвитку ринку.

Очікується, що зростання кількості портативних пристроїв для читання та їх постійна модернізація, зокрема смартфонів і планшетів, стане основним чинником пожвавлення світового ринку електронних видань. Наприклад, слідом за *Apple Inc.* *Kobo Inc.* додала до своїх пристроїв опцію "нічний режим", що

дає очам змогу відпочивати. Отже, популярність планшетів та цифрових зчитувачів дедалі зростатиме.

За даними досліджень аналітиків, 2021 р. на ринку електронних видань домінує Північна Америка. Електронні книги давно увійшли в побут американців, які завжди прагнули споживацького комфорту, швидкості й зручності. Зважаючи на потреби сучасних користувачів, видавці оперативно реагують на коливання попиту, появу нових пристроїв для читання, постійно переглядають та розширюють каталоги електронних видань.

Традиційним подарунком на Різдво американці вважають книгу, тому частіше стали дарувати пристрої для читання. Так, під час загальних свят різко зростає попит на планшетні комп'ютери та букридери, як, наприклад, *Kindles*.

Окрім того, аналітики прогнозують, що зростання попиту на цифрові комікси стимулюватиме розвиток ринку в регіоні, а тому такі видавці, як *DC Entertainment* та *Marvel*, розширюють портфоліо електронних книг, щоб слідувати цій тенденції.

Наприкінці 2019 р. Американська бібліотечна асоціація (*ALA*) та Асоціація публічних бібліотек (*PLA*) оголосили громадську кампанію у відповідь на спроби обмежити доступ бібліотек до електронних книг. Під час конференції *Digital Book World 2019* р. *ALA* розмістила для громадськості онлайн-петицію на *eBooksForAll.org*, закликаючи видавництво *Macmillan* скасувати запропоноване ембарго на електронні книги, які продають бібліотекам. Керівництво компанії вважало, що одним примірником зможе користуватися необмежена кількість читачів, створюючи електронні копії, а отже планувало підвищити ціну книги для бібліотек у п'ятеро, проте з початком пандемії ембарго було скасовано.

Глобальний ринок електронних книг дуже фрагментований, на ньому багато незалежних авторів і видавців, але головна частка належить потужним гравцям на кшталт *Amazon KDP* та *iBooks* від *Apple*. Щоб охопити більший сегмент ринку, ключові учасники застосовують такі стратегії, як спільні підприємства й партнерські відносини з малими та регіональними видавництвами. Аналітики наводять такий приклад: у червні 2020 р. *Amazon* запропонував два безоплатних місяці передплати *Kindle Unlimited* (це послуга, в межах якої компанія пропонує передплату на понад мільйон книг, певні аудіокниги, а також окремі журнали, як-от *Time* та *National Geographic*).

Індійська організація *Katha*, що видає літературу для дітей від 1988 р. і співпрацює з *Kindle*, надала вільний доступ до 15 книг на цифровій платформі. Дитячі книги *Katha* допомагають вивчати подібності та відмінності, що є у світі.

Американська компанія *Smashwords* запустила *Smashwords Presales* — новий сервіс передпродажу електронних книг, що дає змогу читачам ознайомитися з виданням і придбати його ще до дати офіційного виходу [3].

Аналітики зауважують, що головними гравцями на ринку художньої літератури залишилися *Penguin*

Random House, Hachette Livre Group, HarperCollins Publishers, Macmillan Publishers, Simon & Schuster, Turner Publishing, Chronicle Books і Coffee House Press.

Закордонні ЗМІ повідомляють, що обсяг світового ринку художньої літератури знизиться з 12,22 млрд дол. 2020 р. до 12,21 млрд дол. 2021 р. за сукупного річного темпу зростання 0,1%. Ці показники зумовлено сплеском популярності інтернету під час карантину. Експерти очікують падіння ринку до 10,83 млрд дол. 2025 р., що становитиме 3% [1].

Зміна читацьких звичок, як вважають фахівці, стримуватиме зростання випуску художньої літератури. Зокрема, переваги інших засобів дозволять — відео, ігор і телебачення — спричинили зменшення кількості читачів книг та часу на читання й, відповідно, збільшення часу, який користувачі витрачають на ці форми відпочинку.

Використання сучасних технологій і розроблення нових продуктів є ключовою тенденцією на книговидавничому ринку. Видавці та письменники постійно зосереджують увагу на впровадженні інновацій для збільшення обсягів продажу, модернізації й спрощення літературної та видавничої діяльності. Як приклад, у січні 2020 р. було випущено програмне забезпечення для аналізу літературних творів за допомогою штучного інтелекту, що дає авторам змогу вдосконалити книгу, перш ніж передати її для професійного редагування. Завдяки програмному забезпеченню також можна визначити потенціал твору й спрогнозувати рівень його популярності серед читачів.

Для збільшення продажів автори випускають подкасти — серію розмов, аудіоепізодів певної книги, як, наприклад, "Книжковий клуб Опри", про запуск якого у вересні 2020 р. оголосили Apple Books та американська телеведуча Опра Вінфрі. Це серіал із восьми серій, під час яких зірка рекламує улюблені книжки [4].

Як зазначають аналітики, під час пандемії найбільший попит мали видання для дітей та юнацтва. У першій половині 2021 р. головними гравцями у цьому сегменті були книжкова група Hachette, видавнича група Holtzbrinck, видавництва Phoenix, Bonnier, China Publishing Group, De Agostini Editore, HarperCollins Publishers, Informa, Kadokawa Publishing та Kodansha.

Очікується, що світовий ринок книг для дітей та молоді зросте з 16,88 млрд дол. 2020 р. до 18,2 млрд дол. 2021 р. за сукупного річного темпу збільшення 7,8%. За прогнозами аналітиків, ринок сягне 21,95 млрд дол. у 2025 р. за сумарних щорічних темпів зростання 4,8% [1].

Видання для дітей стають дедалі персоналізованишими, зокрема в них можна вставляти імена. Прикладом слугує видавництво Wonderbly, що публікує персоналізовану історію й надає кожному маленькому читачеві можливість уявити, як він особисто робить надзвичайні речі. Видавництво також випускає літературу для кожної вікової групи. Bookuboo — ще одна компанія, що видає персоналізовані видання для дітей [5].

Серйозною проблемою на ринку книг є поширення піратства. За даними опитування авторів, проведеного 2018 р., їхній середній дохід знизився з 8000 дол. до 6080 дол. 2014 р., тоді як 2009 р. сягав 10 500 дол.

За результатами опитування Nielsen, замовленого компанією Digimarc, що надає послуги із захисту авторських прав і торгових марок, видавці книг втрачають 315 млн дол. на рік через піратське книговидавництво [6; 10].

Головними гравцями на ринку нехудожньої книги дослідники вважають HarperCollins, Bloomsbury, Scholastic, Pearson, McGraw Hill Publications, Penguin Random House, Hachette Livre, Thomas Reuters і Elsevier. Експерти прогнозують, що світовий ринок нехудожньої книги збільшиться з 24,27 млрд дол. 2020 р. до 26,81 млрд дол. 2021 р. за загального річного рівня зростання 10,5% і сягне позначки у 35,65 млрд дол. 2025 р. за сукупних щорічних темпів зростання 7,4% [1].

Нині ЗМІ присвячують чимало матеріалів реклами та популяризації друку на вимогу (POD). Ця модель набуває популярності серед книговидавців, оскільки дає змогу контролювати витрати на друк та зберігання. POD передбачає випуск книги лише після того, як замовлення підтверджено. Через високі витрати на книгодрукування автори та видавці вважають за краще зберігати результати своєї праці в цифровому форматі. Основні постачальники послуг друку книг на вимогу: Blurb, Create Space, Lightning Source та Lulu. Amazon також прагне повністю інтегрувати технологію POD і обіцяє надрукувати книгу впродовж двох годин після замовлення. Така модель найприйнятніша для авторів самвидаву.

Друк на вимогу розширює можливості провідних постачальників, які працюють на ринку, оскільки дає змогу видавати книги, що мають попит та чітко відповідають купівельним потребам. POD має низку переваг і допомагає: уникнути ризикованих інвестицій у великі накладки; з'ясувати попит на книгу; заощадити інвестиції, призначені для друку, адже їх доцільно спрямувати на інші важливі компоненти, як-от дизайн обкладинки чи редагування. Сучасні видавці прагнуть використовувати екологічні технології та інноваційні рішення для захисту нашої планети, і друк на вимогу є одним з найефективніших засобів досягнення цієї мети [7].

Аналітики вважають, що збільшення кількості джерел розваг в інтернеті суттєво гальмуватиме темпи зростання книжкового ринку. Сьогодні автори конкурують не лише з радіо та телебаченням, а й з новітніми потоковими сервісами на кшталт Netflix, Disney, Hulu та Amazon Prime. Згідно зі статистикою, 2020 р. використання всесвітньої мережі через COVID-19 зросло у різних країнах від 50 до 70%, що негативно вплинуло на динаміку книжкового ринку й спричинило жорстку конкуренцію.

Упровадження платформ онлайн-продажів, на думку фахівців, стимулюватиме розвиток видавничої галузі. З розширенням доступу до онлайн-послуг щороку збільшуватиметься й кількість покупців цифрових технологій. Мережеві платформи мають значний прибуток завдяки віртуальній торгівлі й водночас витрачають невеликі кошти на інтернет-підтримку та операційні дії. Від початку пандемії книжкові крамниці стали інвестувати більше грошей у канали онлайн-продажів. Інтернет-книгарні навіть створили спеціальні розділи літератури про здоров'я

та епідемію, яку пропонують для продажу із загальною знижкою від 20 до 30%. Обсяги реалізації мережеских книгарень значно перевищують показники традиційних книжкових крамниць [8; 9].

Висновки. Видавнича справа постійно розвивається та змінюється, й ці перетворення іноді можуть бути доволі непередбачуваними. Пандемія суттєво вплинула на світову індустрію книги, як, власне, й на всі сфери суспільно-політичного, соціально-економічного життя провідних країн світу. Два останні роки, під час яких у світі вирує COVID-19, не дають можливості в повному обсязі з'ясувати закономірності й тенденції розвитку світового книговидавництва та книгорозповсюдження. Водночас зміни, що відбулися під час пандемії, стали доволі показовими та надають змогу визначити характерні особливості розвитку книговидавничої сфери.

Провідною тенденцією, на якій сьогодні зосереджують увагу аналітики книговидавничої справи, є зростання світового ринку електронних книг і спад ринку друкованих. Щорічне збільшення обсягів глобального ринку цифрових видань оцінюють у 4,9%. Головним чинником, що сприяє його розвитку, є розроблення й вдосконалення пристроїв для читання, а також форм і способів трансляції та опрацювання інформації. Ринок електронних книг доволі фрагментований, на ньому багато незалежних авторів і видавців, але домінують лише потужні гравці. Щоб охопити більший сегмент, вони застосовують такі стратегії, як спільні підприємства та партнерські відносини з малими й регіональними видавництвами.

Тенденцією сучасного книговидавничого ринку є впровадження новітніх технологічних розробок і

продуктів. Інновації мають сприяти збільшенню обсягів реалізації та спрощенню літературної й видавничої діяльності. Програми аналізу літературних творів за допомогою штучного інтелекту допомагають авторам удосконалити книгу, перш ніж передати її для професійного редагування.

Наступна тенденція світового книгодрукування, що нині впевнено торує шлях у бізнесі, — друк на вимогу. Ця модель набуває дедалі більшої популярності поміж книговидавців, оскільки дає змогу контролювати витрати на друк і зберігання літератури. Друк на вимогу як одне з інноваційних рішень допомагає швидко реагувати на попит, запобігати ризикованим інвестиціям чи заощаджувати їх, контролювати ситуацію на ринку.

Сьогодні виразні й інші особливості та закономірності, що з часом можуть стати тенденціями розвитку індустрії книги в провідних країнах світу. Це, зокрема, збільшення кількості цифрових бібліотек, нарощення темпів випуску художньої та дитячої літератури, поширення піратства тощо.

Переваги інших засобів дозвілля, як-от відео, ігри та телебачення, позначилися на скороченні кількості читачів книг та часу на читання й, пропорційно, — на збільшенні часу, що його користувачі витрачають на ці форми відпочинку.

Значно поживався продаж класики, що свідчить про ностальгію читачів за якісними та цікавими книгами. Ця тенденція здатна суттєво вплинути на подальший розвиток видавничої галузі. Друк може повернути втрачені під час пандемії позиції, як запевняють фахівці, у другій половині нинішнього десятиліття.

Список використаних джерел

1. *Statista*. — Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/411305/book-production-new-publications-in-germany/#:~:text=In%202019%2C%20roughly%2070.4%20thousand,German%20Publishers%20and%20Booksellers%20Association>. — Title from the screen.
2. *Review of the global book publisher market 2020—30: Impact of COVID-19 and recovery* DUBLIN, May 27, 2020 // PRNewswire. — Mode of access: <https://www.researchandmarkets.com>. — Title from the screen.
3. *Publishers Association*. — Mode of access: <https://www.publishers.org.uk/publications>. — Title from the screen.
4. *Worldometers*. — Mode of access: <https://www.worldometers.info/books/>. — Title from the screen.
5. *Open book*. — Mode of access: <https://www.openbookpublishers.com/>. — Title from the screen.
6. *Deutscher Verband der Verlage und Buchhändler*. — Mode of access: <https://www.boersenverein.de/boersenverein/>. — Title from the screen.
7. *Börsenverein des Deutschen Buchhandels*. — Mode of access: <https://www.boersenverein.de/>. — Title from the screen.
8. *Opowiesc*. — Mode of access: <https://zupelnieinnaopowiesc.com/2020/07/27/ponad-36-tys-ksiazek-wydanych-w-2019-roku-raport-biblioteki-narodowej/#:~:text=To%20wi%C4%99cej%2C%20ni%C5%BC%20rok%20wcze%C5%9Bniej,informacji%20opublikowanych%20przez%20Bibliotek%C4%99%20Narodow%C4%85.&text=W%202019%20roku%20Biblioteka%20Narodowa,2017%20roku%2036%20260%20tytu%C5%82%C3%B3w>. — Title from the screen.
9. *Publish news*. — Mode of access: <https://www.publishnews.es/materias/2020/06/12/el-725-de-los-libros-publicados-en-2019-se-hizo-en-papel>. — Title from the screen.
10. *Publishers weekly*. — Mode of access: <https://www.publishersweekly.com/pw/home/index.html>. — Title from the screen.

Mykhaylo Onyshchuk, Larysa Tatarinova **Some world's trends of book printing and book distribution in the context of the COVID-19 pandemic**

The article analyzes the general trends of the book industry in the leading countries of the world in the context of the COVID-19 pandemic, highlights some features and patterns of book publishing in modern conditions. The influence of social distancing on the decrease in the publication of printed books and the growth of e-book sales is shown. Some aspects of the world market of electronic books, change of forms and ways of work of libraries in delivery of the book to the reader are considered.

It is found out which players occupy a dominant share of the global e-book market, what strategies they use to increase sales, reach and deepen their literary and publishing activities. It is shown which books are most in demand during the pandemic, what are the advantages of the POD model.

The COVID-19 pandemic has made significant adjustments to the publishing industry. The spread of sources of entertainment on the Internet, the emergence of new services such as Netflix, Disney, Hulu, Amazon Prime and others hinders the further development of the book market. At the same time, the article emphasizes that the introduction of an online sales platform will stimulate not only the market of electronic and audiobooks, but also printed products. Due to COVID-19, the use of the Internet in 2020 increased in different countries from 50 to 70%.

Keywords: publishing industry; publishing houses; printed book; e-book; audiobook; the COVID-19 pandemic; book market; fiction; social distancing; printing on demand; online sales; online platforms

Надійшла до редакції 20 вересня 2021 року

УДК 655.4/5:658.8]2020"(430)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.9(302).10-16

Микола Сенченко,

директор Книжкової палати України, професор,

e-mail: director@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Аналіз ситуації у книговиданні та ціноутворенні: досвід Німеччини

Якщо процесом купівлі-продажу керує законодавство, найперше, що купується та продається, — це самі законодавці.

Патрік О'Рурк,

американський письменник

Сьогодні, в період пандемії, книжкова галузь, як ніколи, потребує моніторингу економічного та фінансового стану, актуальної аналітичної інформації, вивчення стратегій розвитку провідних гравців ринку, антикризових заходів й оцінювання їх ефективності. На прикладі Німеччини у статті доведено, що навіть в умовах пандемії видавництва змогли зберегти свій потенціал, успішно друкувати й реалізовувати книги.

Ключові слова: пандемія; статистика друку; книгодрукування; онлайн-продаж; офлайн-продаж; книгорозповсюдження; читання книг; електронні книги; фіксована ціна

Постановка проблеми. За 30-річну новітню історію України як суверенної держави були періоди, коли здавалося, що керівники високих державних інституцій, головна функція яких — розбудова нашої країни, навпаки, робили все, аби знищити разом з українською книгою й історичну пам'ять народу, перетворивши його на зграю космополітів без власної культури та духовності...

Найкращою ілюстрацією до того, що впродовж цих років діється в Україні, є висловлювання одного з персонажів роману М. Кундери "Книга сміху та забуття": "Перший крок до знищення народу — це стирання пам'яті. Треба знищити його книги, його культуру, його історію. Потім попросити когонебудь написати нові книги, сфабрикувати нову культуру, винайти нову історію. Незабаром народ почне забувати, хто він і ким він був" [1].

Чи часом не такі процеси відбуваються в нашій країні?

Статистика друку за минулі 30 років наочно свідчить про стагнацію національної видавничої справи та неспроможність, а здебільшого — небажання влади розробляти й реалізовувати стратегічний комплекс заходів і дій, що забезпечать швидке та динамічне зростання випуску вітчизняної книги, її панування, а не сирітство на власних теренах.

Як впоратися з викликами, що постали перед книжковим ринком у період пандемії, та з пов'язаними з нею обмеженнями й заборонами? Яких стратегій

дотримуються видавці та ритейлери? Які теми й напрями сьогодні є найпопулярнішими? Чи здатна книга протистояти потоку суперечливої мережевої інформації? Які переваги друкованого видання?

Про досвід Німеччини розповіла незалежна експертка і викладачка К. Хербер-Шлапп у межах роботи Четвертої видавничої школи Франкфуртського книжкового ярмарку й Музею сучасного мистецтва "Гараж".

Довідка. Карін Хербер-Шлапп вивчала германістику, історію і політологію у Франкфурті-на-Майні. Від 1990 до 2018 р. — редактор видавництва "С. Фішер", відповідала за формування видавничого портфеля у сфері науково-популярної літератури "Фішер Ташенбух", а також імпринтів "Крюгер" і "Шерц". Нині — незалежний редактор і консультант, співпрацює з авторами, видавництвами й агентствами. Від 2007 р. — викладач, референт Вищої медійної школи Штутгарта, Академії німецьких ЗМІ в Мюнхені, Школи підвищення кваліфікації для книговидавців і книгопродавців "Медіакампус Франкфурт", Франкфуртського книжкового ярмарку. Від 2012 р. — позаштатний викладач Берлінського університету імені Штайнбайса, веде курси виробничого та програмного менеджменту у видавничому бізнесі [2].

Виклад основного матеріалу дослідження

Ринок у цифрах

За оцінкою К. Хербер-Шлапп, обсяг книжкового ринку Німеччини становить 9,3 млрд євро. Упродовж 10 років він неухильно скорочувався, хоча двома останніми роками спостерігаємо незначне зростання: 2018 р. — 9,134 млрд євро, 2019 р. — 9,291 млрд. Загалом ситуація стабільна, й рік від року відрізняється несуттєво.